

режим воєнного стану».

А чи могло б таке статися, якби на початку російської агресії, ще у 2014 р., були б прийняті і відповідні подіям державні заходи? Я, глибоко, переконаний, що ні. Тому я не можу зрозуміти – чому воєнний стан не був прийнятий, як основний правовий чинник наявності війни? А немає його, то і сам факт війни відсутній.

Список використаних джерел

1. Воєнний стан // Юрид. енцикл. ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.). – К.: Укр. Енцикл. ім. М. П. Бажана, 1998–2004.
2. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна. За ред. М. П. Требіна. – Х.: Право, 2015. – 816 с.
3. Смолянук В. Воєнний стан // Політич. Енциклопедія. / редкол.: Ю. Левенець (голова). – К.: Парламен. видавництво, 2011. – 808 с.
4. Хоменко С. Що таке воєнний стан? // ВВС Україна. – 2014. – 2 березня.
5. Що таке воєнний стан, як він може вплинути на майбутні вибори, роботу ЗМІ і мої права? // Укр. правда. – 2018. – 26 листопада.

Олена Карпеченко

АГРАРНА ПОЛІТИКА ДЕНІКІНСЬКОГО УРЯДУ

Доба Української революції (1917–1921 рр.) була позначена співіснуванням та боротьбою за владу в Україні різних політичних режимів. Найбільш напруженим періодом війни за незалежність для молодої української державності був 1919 рік, коли їй довелося виступати супротивником антагоністів, які вели запеклу боротьбу за владу в колишній Російській імперії – радянського режиму на чолі з більшовиками та ліберально-консервативного Білого руху.

Генерал Антон Денікін вважав Україну дуже важливою складовою великодержавної Росії, без якої остання втратила б значну частину імперського потенціалу і стверджував, що «ніяка Росія – реакційна чи демократична, республіканська чи авторитарна, не допустить відторгнення України» [1, с. 10].

Аграрне питання у внутрішній політиці уряду А. Денікіна мало надзвичайно важливе значення.

Акцент на середньозаможне і заможне селянство, підтримка малоземельного вмотивовувалися тим, що за роки революції та Громадянської війни серед селянства посилювалася майнова диференціація. Переважну більшість селянських господарств, зокрема Півдня Росії, становили заможні. Згідно з радянськими офіційними даними, 36 % від загальної чисельності селянських господарств південних регіонів краю

становили середньозаможні, а 22 % – заможні. Останнім належало 50,8 % усіх земель.

Сучасні українські дослідники вважають, що аграрну політику денікінського уряду, викладену в декларації, яку А. Денікін підписав 23 березня 1919 року, було спрямовано на підтримку дрібних та середніх власників-селян і закріплення соціального миру на селі. Через невдоволення селянства продрозкладкою 26 липня 1919 року А. Денікін скасував хлібну монополію, відновлювались принципи вільної торгівлі та ринку, що незабаром стабілізувало ціни на продовольчі товари й усунуло загрозу голоду. Проте необхідність забезпечувати продовольством армію за браком надійної економічної бази призвела до застосування адміністративних методів: селянин мав сплатити до 1 вересня одноразовий податок на користь білогвардійців у розмірі п'ять пудів зерна цього річного врожаю з кожної після четвертої десятини землі. Це відчутним тягарем лягло на селянські господарства [2, с. 128–129].

Аграрна реформа, над якою працювала спеціальна комісія Особливої наради на чолі з колишнім міністром землеробства гетьманського уряду В. Колокольцев, мала в основі задовольнити інтереси середніх і дрібних господарств за рахунок викупу державних та поміщицьких земель. Тимчасово, до проведення реформи, набув чинності земельний закон уряду Колчака, за яким земля залишалася в тих власників, у чиїх руках фактично перебувала.

Під тиском поміщиків, що масово підтримували Білий рух, було ухвалено Правила про збирання врожаю 1919 року, за якими 1/3 хліба, 1/2 трав і 1/6 овочів, які зібрані селяни на колишніх поміщицьких землях, відбиралися як орендна плата. І хоч такі норми вважалися цілком придатними для більшості селянських господарств, це одразу різко протиставило українське селянство денікінському режиму. Маючи за української влади землю безкоштовно, селяни всіляко саботували аграрне законодавство білогвардійців, відмовляючись сплачувати податки. Восени 1919 року недоїмки стали повсюдними [2, с. 128–130].

Денікінське законодавство не дозволяло попереднім власникам примусово повертати землю і майно, але поміщики масово поверталися до своїх маєтків, змушували селян безкоштовно на себе працювати, обкладали контрибуціями. Велику роль у ставленні поміщиків до селян відіграла помста, тому часто-густо, проводячи акції проти селян, вони не рахувалися з думкою місцевої влади. Влада нещадно карала селян за непокору владі, затримку поставок сільськогосподарських продуктів. Поширилися карні експедиції, які забирали в селян продовольство, худобу, майно, реманент, вдавалися до екзекуцій.

Денікінська армія, не отримуючи продовольства, перейшла до самочинних реквізицій. Спочатку військові платили за хліб гроші, згодом усе частіше розраховувалися квитанціями. Поступово реквізиції ставали

безплатними, а межа між ними й грабіжництвом майже зникла. В результаті ставлення українського селянства до добровольців почало змінюватись: доброзичливість, заснована на очікуванні, що замість більшовицької продрозкладки буде встановлено справжню свободу торгівлі, перетворювалася на ворожість. «Нас грабували більшовики, прийшла Добрармія, якої ми так чекали, і теж нас грабує», – говорили селяни. Фактична реставрація дореволюційних порядків у сфері аграрного законодавства, антиукраїнська національна політика білогвардійського режиму викликали відповідний масовий опір селянства України. І цим скористалися більшовики. У відповідь розпочалися масові виступи селян, які значною мірою розвалили тил Збройних сил Півдня Росії [3, с. 161].

Отже, реалізовані денікінським урядом заходи в аграрному секторі так і не принесли очікуваних результатів та не дозволили заручитися підтримкою найчисельнішої соціальної групи – селянства. Денікін не пішов в напрямку проведення радикальних аграрних перетворень, які б закріплювали всі революційні здобутки 1917 року на селі. Усі заходи Особливої наради в аграрній царині лише вдосконалювали окремі аспекти земельної реформи, що втілювалася ще в часи прем'єрства П. Столипіна. Проведенню більш рішучих кроків заважали позиція та вплив політичних сил, що складали основу Білого руху Півдня Росії.

Список використаних джерел

1. Деникин А. И., Лампе А. А. Трагедия Белой армии. М., 1991. 34 с.
2. Бойко О. Денікінський режим на Українських землях: державний устрій, соціально-економічна і національна політика. *Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років: збірник наукових праць*. Київ: Інститут історії України НАН України. 2010. Вип. 5. С. 115–144.
3. Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ–ХХ ст. Історичні нариси. К., 2002. 952 с.

Богдан Карпінський

ЕКОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ СТАНУ ВОДНОГО СЕРЕДОВИЩА БИТКІВ-БАБЧЕНСЬКОГО НАФТОГАЗОКОНДЕНСАТНОГО РОДОВИЩА

Нафтогазовому комплексу відводиться важлива роль у економічному зростанні України, яка володіє значними запасами та потенційними ресурсами нафти і природного газу. На сьогоднішній день зростання рівня паливно-енергетичної незалежності країни являється однією із стратегічних цілей державної енергетичної політики.